

## ПСИХОЛОГИК ФАОЛИЯТДА ЎЙИНЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФЙДАЛАНИШНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

**Йўлчураева Насиба Ибрагимовна**

Ховос туман 23-мактаб амалиётчи психологи

**Файзуллаева Холида Ахмаджон қизи,**

Гулистон Давлат Университети магистранти.

### АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада психологик фаолиятда ўйинли технологиялардан фойдаланишнинг хусусиятлари масалалари кўрилган.

**Таянч тушунчалар:** Таълимий жараён, жипслаштириш, фаолиятга мослаштириш, муаммони ҳал қилишга тайёрлаш, мафкуравий тарбия.

Ўйинлар бизнинг ҳаётимизда жуда муҳим аҳамият касб этади. "Ўйин" атамаси кўпчилик тилларда ҳазил, кулгу, енгиллик, ҳузур-ҳаловат каби тушунчаларга мос келади ва ижобий ҳиссиётлар билан боғлиқ муносабатларни англатади.

Таълимий жараёнида ўтказилган ҳар қандай ўйин ўзида икки хил мазмунни акс эттиради: биринчиси, ўйинда қатнашувчилар учун маълум бўлган - дам олиш, кўнгил очиш, хордиқ чиқариш, кайфиятни кўтариш бўлса, иккинчи маъноси, машғулоти олиб борувчи учунгина маълум бўлиб, бунда гуруҳ билан ишлаш жараёнида бошловчи ўз олдига қўйган муайян вазифаларни амалга ошириши кўзда тутилади. Шу тариқа ўйин - фақат кўнгилхушлик эмас, балки гуруҳ ёки бирор бир иштирокчининг хулқ атворини бошқариш, ўзгартириш, шунингдек бошловчи учун зарур йўналишда ҳаракатланиш воситаси сифатида намоён бўлади. Бундан ташқари, ўйин гуруҳ аъзоларини бир-бири билан таништириш, жипслаштириш, фаолиятга мослаштириш, муаммони ҳал қилишга тайёрлаш каби кўникмаларни шакллантириш вазифаларини ҳам бажаради.

Ўйинни ўтказишда албатта умумий қоидаларни ҳисобга олиш ва уларга амал қилиш лозим.

Бошловчи ўзидаги истак-хоҳишни аниқ намоён қилиш орқали иштирокчиларни ўйинни бошлашга қизиқтириши лозим. Ўйинни бошлаш учун қилинган таклиф жонли, қувноқ тарзда айтилиши ва иштирокчиларни ҳаракатга келтириши керак. Гуруҳдан ўйинни бошлашга бўлган хоҳишини сўраш тавсия этилмайди, чунки кўпчилик иштирокчилар учун бу ноодатий ҳол бўлиб, улар

ўйинга қатнашишдан бош тортиши мумкин. Шунинг учун гуруҳни танлаш имконияти (яъни "хоҳласанг қатнаш, хоҳламасанг ўйнамаслигинг мумкин" каби) вазиятида қолдирмаслик керак, "албатта ўйнаймиз" деган қарор — ягона қарор бўлиши керак!

Бошловчи ўйиннинг боришини, унинг жадаллиги ва суръатини аниқлаб олиши муҳимдир. Агар ўйин чўзилиб кетадиган бўлса, уни тезлатишга, иштирокчиларни қизиқтириш учун кўтаринки руҳда тугатишга ҳаракат қилиш зарур.

Баъзи ҳолларда бошловчи ўйинни бошлашдан ва ўйин қодаларини тушунтиришдан олдин иштирокчиларни қизиқтириш учун ўйинга доир қизиқарли воқеа-ҳодисаларни сўзлаши, эртак ёки афсоналар айтиб бериши мақсадга мувофиқдир.

Катталарда ҳам ва болалар руҳиятида ҳам мусобақалашига бўлган мойиллик кузатилади. Ана шу мойилликдан фойдаланган ҳолда, бошловчи иштирокчиларда ўйинга хос кайфиятни вужудга келтириш учун гуруҳлар ўртасида рақобат ҳиссини уйғотиши яхши натижа беради. Масалан, "Қайта қуриш" каби ўйинларда, ("Мумё" ёки "Минора" каби) агар бошловчи топшириқни мусобақа ҳолатида ташкил қила олса, (яъни "қани қайси гуруҳ тезроқ бажаради?"га ўхшаган кўринишларда берса), ўйин жадалроқ ва қизиқарлироқ ўтади. Албатта, барча ўйинларда бу тактикани қўллаш мақсадга мувофиқ эмас, бироқ ўрни келганда фойдаланиш яхши натижа беради.

Ўйиннинг охири доимо қандайдир эмоционал аҳамиятга эга бўлиши керак. Яъни ўйин охирида албатта икки хил ҳолат кузатилиши зарур: биринчидан, иштирокчиларда кўтаринки кайфият кузатилиши лозим. Иккинчидан, ўйиндаги ўзаро муносабатлардан мантиқий яқун келиб чиқиши керак. Энг оддий эмоционал олқиш сифатида қарсак роль ўйнаши мумкин, вазиятдан келиб чиққан ҳолда олқишланишнинг бошқа усуллари ҳам фойдаланиш мумкин.

Ўйин пайтидаги ўзаро муносабатларнинг муваффақиятини таъминлаш учун бошловчи гуруҳдаги шарт-шароитларни — масалан, гуруҳ аъзоларининг ёшини, ҳисобга олиши зарур. Ҳамма ўйинлар ҳам турли ёшдаги гуруҳларда муваффақиятли ўтавермайди. Ҳар бир ўйин гуруҳ билан ишлаш жараёнида ўз ўрнига эга бўлади. Ўйинлар ўзига хос мантиқ асосида ташкил қилиниши лозим, масалан, "тактил тўсикларни бартараф қилиш" ўйинини ўтказмасдан туриб, "ишонч асосида" ўйинини ўтказиб бўлмайди. "Исмларни эслаб қолиш" ўйини муваффақиятли ўтиши учун доира шаклида ўтирган иштирокчилар бир-бирларининг исмини эшитганлигига, бир-бирига аҳамият берганлигига ишонч ҳосил қилиш керак, чунки билмаган нарсани эсда сақлаб бўлмайди.

Ролли ўйинлар ҳаётини вазиятлар ва муносабатлар моделлаштириладиган, махсус ташкил қилинадиган ўйинлардир. Улар шахслараро муносабатлар ҳарактерини англаш, бу муносабатларни яхшилаш ишида қўл келади. Машғулоти жараёнида ролли ўйинлар кўпинча турли ижтимоий ролларни бажарувчи кишилар орасидаги муносабатларни мувофиқлаштириш учун таклиф қилинади.

Ижтимоий ролларга биз ҳаётда ўзимиз сезмаган ҳолда жуда кўп дуч келамиз. Эр, хотин, ота, ўғил, она, қиз, йўловчи, хизматчи, талаба, бошлиқ ва ҳ.к. — булар фақат инсон эканлигимизни англатувчи тушунчаларгина эмас, балки муайян ижтимоий роллар ҳамдир. Улардан ҳар бири ўз йўл-йўриқлари ва хулқ-атвор қоидалари, нормаларига эга.

Ролли ўйинларда асосийси — мулоқот ёки муносабатдир. Ўз позициямизни ўзгаларникига мослаштириш жараёнида муносабат-ларнинг янги усуллари ишлаб чиқишимиз мумкин: бунда одатланилган хулқ-атворнинг яхши ва ёмон жиҳатлари яхшироқ англонади ёки бошқа иштирокчилар билан бевосита мулоқот жараёнида янги хулқ-атвор кўринишлари шакллантирилади.

Ролли ўйинларда хулоса чиқариш, тажриба тўплаш, уни англаш ва кундалик ҳаётга тадбиқ этиш муҳимдир.

#### **Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)**

1. Азизходжаева Н.Н. Педагогические технологии в подготовке учителя. Ташкент, 2000.
2. Аллаёров И.А. Дидактические основы активного обучения управленческим дисциплинам. – Ташкент: Фан, 1994.
3. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 1995.
4. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М., 1989.
5. Бордовский Г.А., Извозчиков В.А. Новые технологии обучения: Вопросы терминологии// Педагогика. – 1993.-№5.